

УДК 376.1-056.37

Рібцун Ю. В., кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу логопедії
*Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна*

ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Реалізація Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України № 366-р від 14.04.2021 р.) [2] передбачає створення інклюзивного освітнього середовища зі збереженням рівних можливостей, задоволення особливих освітніх потреб (ООП) усіх учасників освітнього процесу. Усі діти інклюзивних класів, у т. ч. з ООП, навчаються з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності за Типовими освітніми програмами спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку (1-3 класи) та Типовими освітніми програмами спеціальних закладів загальної середньої освіти I (4 клас) / II (6-10 класи) / III (11-12 класи) ступенів для дітей з ООП (лист МОН України «Щодо організації навчання осіб з ООП у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 н. р.» № 1/9-436 від 30.08.2021 р.) [4; 5]. Вони слугують ресурсом для адаптації/модифікації загальноосвітніх програм, обов'язково містять у своєму змісті корекційно-розвиткову складову, враховуючи наявні труднощі та відповідні рівні підтримки (постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами» № 765 від 21.07.2021 р.) [1].

Якщо вчитель інклюзивного класу спільно з асистентом мають чітко окреслені організаційно-методичні, освітні, оцінно-прогностичні завдання щодо роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного класу, то школярі з типовим розвитком без цілеспрямованої діяльності з боку педагога не можуть у повній мірі самостійно навчитись сприймати, комунікувати, навчатись разом з однокласниками з ООП. Саме тому зі здобувачами початкової освіти доцільно проводити міні-бесіди просвітницько-виховного характеру, які б не лише давали змогу познайомити учнів з особливостями психофізичного розвитку дітей з ООП, навчити їх толерантності та рівноправному спілкуванню, а й удосконалювали ключові компетентності, передбачувані Концепцією Нової української школи.

Бесіди, запропоновані нами у вигляді оповідань, повинні містити короткі речення, зміст яких є зрозумілим і доступним молодшим школярам. Наведемо окремі уривки міні-бесіди щодо соціальної взаємодії учнів із

дітьми, котрі мають інтелектуальні порушення [3]. «В теплий весняний день учитель Ігор Семенович вирішив провести екскурсію вихідного дня і повів другокласників до парку. В парку вільно дихалось, учні відчували запахи весни, хвої, з'елені та вологої землі, слухали та розрізняли спів пташок, побачили на дереві білочку, що перестрибувала з гілки на гілку, гладили кору дерев і впізнавали за кроною їх породи. У затишному куточку парку діти несподівано побачили мурашник, який дуже зацікавив їх...» – удосконалення компетентності здобувачів початкової освіти в галузі природничих наук (природа навесні), розширення екологічної компетентності (бережливе ставлення до мурашника) допомагає всебічному гармонійному розвитку учнів.

Діалоги в оповіданні, запропоновані запитання-звернення («Як ти думаєш, що в природі відбувається раніше: розцвітають рослини чи з'являються комахи? Чому?») удосконалюють здатність школярів спілкуватись українською мовою, формують комунікативну компетентність. «Петрик побачив, що Васько та Степанко стоять осторонь, тицяють в щось пальцем і сміються. Вони почули окрик Петрика, котрий кликав їх до мурашника, і самі стали призивно махати йому руками. Ігор Семенович подумав, що хлопці знайшли щось цікаве і пішов в їх сторону. Поступово його кроки стали більш уповільненими, адже він побачив, що недалеко від його учнів стоїть розгублена бабуся, тримаючи за руку незвичного хлопчика...» – формування громадянської та соціальної компетентностей, пов'язаних з ідеями рівності, справедливості, рівних прав і можливостей створюють ядро класу, де один за всіх і всі за одного.

«Вчитель встиг помітити, що у хлопчика було пласке обличчя з маленьким, трохи приплюснутим носом, вузькими очними щілинами, товстою шкірою повік, високим розташуванням брів, із великим неповоротким язиком, який ледь вміщався в роті чи висувався з нього. Голова з дещо пласким на потилиці черепом трималась на короткій широкій шиї, і верхні, і нижні кінцівки були короткими. Хлопчик був школярем, але розмовляв нерозбірливо та постійно дивакувато посміхався. Ігор Семенович дуже розсердився на поведінку Васька та Степанка, які передражнявали і сміялись із хлопчика, почав їх соромити і примусив вибачитись. Тим часом до вчителя, щоб дізнатись, що трапилось, підійшло ще кілька учнів. Вони з осудом дивились на своїх однокласників...» – опис вчителем особливостей дитини із порушеннями інтелектуального розвитку не передбачає озвучування діагнозу, а лише констатації наявності певних рис, що допомагає краще зрозуміти існуючі відмінності і водночас нагадати про рівні права.

«Він розповів, що внаслідок обмежених можливостей здоров'я, таким дітям важко думати, усвідомлювати почуте, розуміти звернене до них мовлення. Навчаються такі діти за спеціальними підручниками. Незважаючи на наявні у таких дітей труднощі, деякі з них стають відомими людьми.

Наприклад, у США художники Реймонд Ху та Джургю Джонсон Майкл надзвичайно красиво малюють тушшю та аквареллю на рисовому папері, в Шотландії відомою є актриса, спортсменка та адвокат Паула Саж, в Австралії – модель Меделін Стюарт, в Україні – Софія Санчес, зірка Instagram, яка підтримує таких дітей у всьому світі. Цікаво знати, що діти з такими особливостями можуть здобути навіть вищу освіту. Наприклад, іспанський актор Пабло Пінеда, бакалавр мистецтв, викладач педагогічної психології, котрий отримав міжнародну кінонагороду; американський актор і музикант Джозеф Христофер Бьорк, який став відомим завдяки своїй ролі у стрічці «Життя триває»; Богдан Кравчук, який навчався у Волинському національному університеті імені Лесі Українки та отримав диплом бакалавра історії...» – підкреслення переваг і потенційних можливостей дітей з труднощами у навчанні допомагає кожному школяреві підвищити власну самооцінку за рахунок усвідомлення особистісної цінності для суспільства, прагнення навчатись упродовж життя, розширюючи життєву компетентність.

«Вчитель намагався своєю розповіддю достукатися до серця кожного учня, що сиділи перед ним, і не зводили з нього очей. Ігор Семенович говорив: «Недоречно злитися, обмежувати чи уникати спілкування тільки тому, що дитина має певні труднощі. Будь добрим (-ою) і терплячим (-ою). Уяви, що перед тобою не ровесник, а малюк, який ще мало що розуміє». Як ти можеш допомогти дітям, яким важко думати? 1) Використовуй у своєму мовленні тільки короткі фрази, уникаючи складних і маловживаних слів; 2) говори повільно, дивлячись в очі співрозмовнику; 3) якщо хочеш щось пояснити, повтори кілька разів; 4) щоб допомогти іншому зрозуміти суть речей, зроби разом із ним практичні досліди – наприклад, утворення відтінків шляхом поєднання фарб різних кольорів, перетворення льоду на воду, а води – на пару тощо...» – надання чітких рекомендацій щодо навчальної, комунікативної, соціально-побутової взаємодії учнів з однокласниками з інтелектуальними порушеннями сприяє соціалізації дітей з ООП, швидшій адаптації в колективі ровесників, мотивації до ініціювання пізнавально-мовленнєвої активності.

«Учні багато чого переосмислили, задумались над тим, що їм розповів учитель. Через кілька днів, гуляючи в парку, Настя, Юрко та Артем несподівано побачили бабусю, яка гуляла з тим самим дивним хлопчиком. Тепер діти не цурались його, а підійшли, привітались, познайомились з Борисом і запросили його подивитись на мурашник... Діти розгледіли, що Борис добрий і симпатичний. Вони стали приходити частіше до парку саме в той час, коли там гуляв Борис, запрошували його до ігор, навчали всьому, що знали самі» – формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок поведінки школярів відбувається саме в практичній діяльності. Наслідування соціально-комунікативних зразків учнями з інтелектуальними

порушеннями робить їх навчання в інклюзивному класі значно ефективнішим.

Використання міні-бесід такого плану слугує пропедевтикою виникнення небажаної агресивної поведінки у школярів, яка призводить до цькування дітей з інтелектуальними порушеннями з метою приниження, залякування та демонстрації сили. Система освітніх послуг, гарантованих державою, базується на принципах недискримінації та врахування багатоманітності учнівської спільноти, тому за умов проведення відповідної навчально-виховної роботи учні з інтелектуальними порушеннями стають повноцінними учасниками освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text>

2. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

3. Рібцун Ю. В. Ширшає коло друзів. Рівні права, рівні можливості, кроки до успіху. Київ : Генеза. 2021.

4. Типові освітні програми. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditej-u-specialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-planu>

5. Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20212022-navchalnomu-roci>

УДК 376.015.3-056.313:005.32

Русецька І.І., магістрантка 2 курсу
Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна

РОЗВИТОК МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДЛІТКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Потреба у вивченні мотиваційної сфери виникає у більшості при перехідних етапах навчання: при вступі до першого класу, переході до середніх класів та до старшої школи, при вступі у заклад вищої освіти.